

Установа адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»
Інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў

ЗАЦВЕРДЖАЮ

Прадэктар па навуковай рабоце

В.Р. Языковіч

2020

ВУЧЭБНАЯ ПРАГРАМА ПА ДЫСЦЫПЛІНЕ

Гісторыя кніжнай культуры Беларусі

спецыяльнасці перападрыхтоўкі

1-23 02 71 Бібліятэчнаўства і бібліяграфія

кваліфікацыя: *бібліятэкар-бібліёграф*

у адпаведнасці з тыпавым вучэбным планам перападрыхтоўкі,
зацверджаным 02.08.2016 г., рэг. № 25-13/185

Мінск, 2020

Распрацоўшчык праграмы:

Н.Ю. Бярозкіна, дацэнт кафедры культуралогіі і псіхалага-педагагічных дысцыплін Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадрў установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат гістарычных навук, дацэнт, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь

Рэкамендавана да зацвярджэння:

Кафедра культуралогіі і псіхалага-педагагічных дысцыплін Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадрў установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

Праатакол пасяджэння ад 14.01.2020 № 1

Савет Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадрў установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

Праатакол пасяджэння ад 16.01.2020 № 1

УВОДЗІНЫ

Вучэбная праграма па дысцыпліне «Гісторыя кніжнай культуры Беларусі» дапаўняе праграмы па дысцыплінах бібліятэказнаўчага цыкла па спецыяльнасці 1-23 02 71 «Бібліятэказнаўства і бібліяграфія».

Мэта праграмы: вывучэнне слухачамі тэарэтычных асноў і практычнага вопыту ў галіне гісторыі кнігадрукавання і бібліятэчнай справы.

Задачы праграмы:

пазнаёміць слухачоў з асноўнымі кірункамі, працэсамі, з'явамі, якія адбываліся ў галіне кнігадрукавання і распаўсюджвання друкаванай прадукцыі на тэрыторыі беларускіх зямель;

даць ўяўленне аб сутнасці бібліятэчнага абслугоўвання, ролі бібліятэк у задавальненні інфармацыйных патрэбнасцей на розных гістарычных этапах развіцця грамадства;

вызначыць асноўныя перыяды гістарычнай эвалюцыі поглядаў на бібліятэку, яе сутнасць, асноўныя мэты, задачы, напрамкі дзейнасці.

Метады навучання: метады аналізу канкрэтных сітуацый, наглядныя і інтэрактыўныя метады і інш.

Сродкі навучання: друкаваныя выданні; праекцыйны матэрыял (слайды, прэзентацыі).

Асноўныя патрабаванні да вынікаў навучання ў рамках праграмы

Слухачы павінны:

ведаць:

асноўныя мэты, задачы, функцыі, кірункі дзейнасці бібліятэк у розных гістарычных перыяды;

этапы станаўлення і развіцця кнігадрукавання і распаўсюджвання друкаванай прадукцыі на тэрыторыі Беларусі;

асаблівасці развіцця сетак і сістэм бібліятэк, якія існавалі на Беларусі ў розных перыяды гісторыі краіны.

умець:

карыстацца асноўнымі паняццямі, звязанымі з гісторыяй кнігадрукавання і бібліятэчнай справы;

выкарыстоўваць веды па гісторыі кнігадрукавання і бібліятэк у прафесійнай дзейнасці.

ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№ п/п	Назва раздзела, тэмы	Колькасць гадзін								
		Усяго	Лекцыі	Практычныя заняткі	Семінарыяныя заняткі	Круглыя сталы, тэматычныя дыскусіі	Лабараторныя заняткі	Дзелавыя гульні	Трэнерынгі	Канферэнцыі
1	Кнігадрукаванне Заходняй Еўропы, Расіі і Амерыкі									
1.1	Месца кнігі ў сістэме культуры	2	2							
1.2	Паходжанне і развіццё кнігадрукавання ў XV–XVI стст.	4	4							
1.3	Кніга Заходняй Еўропы, Амерыкі і Расіі (XVII–XX стст.)	2	2							
2	Кнігадрукаванне Беларусі									
2.1	Кнігадрукаванне Беларусі (XVI – першая палова XVII ст.)	2	2							
2.2	Развіццё кнігадрукавання на Беларусі ў другой палове XVII – пачатку XX ст.	2	2							
3	Гісторыя бібліятэчнай справы Беларусі									
3.1	Станаўленне і развіццё бібліятэк на беларускіх землях у XVI – першай палове XVII ст.	2	2							
3.2	Развіццё бібліятэк Беларусі ў другой палове XVII – XVIII ст.	2	2							
3.3	Дзейнасць бібліятэк Беларусі ў 1801–1860 гг.	6	2							4
3.4	Бібліятэкі Беларусі ў 1861–1900 гг.	6			2					4
3.5	Развіццё бібліятэчнай справы ў пачатку XX ст.	6			2					4
3.6	Інфармацыйна-бібліятэчная дзейнасць у БССР	6			2					2
3.7	Дзейнасць бібліятэк у Рэспубліцы Беларусь (90-я гады XX ст.)	4								4
Усяго:		42	18		6					18

ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

Раздзел 1.

Кнігадрукаванне Заходняй Еўропы, Расіі і Амерыкі

Тэма 1.1. Месца кнігі ў сістэме культуры

Сутнасць кнігі. Месца кнігі ў сістэме культуры. Функцыянальная роля кнігі ў развіцці культуры. Структурныя элементы кнігі. Паліграфічнае і мастацкае афармленне кнігі. Экслібрыс.

Узнікненне пісьменнасці. Асноўныя этапы развіцця пісьма. Класіфікацыя сістэм пісьма. Піктаграфія. Ідэаграфічнае пісьмо. Фанетычнае пісьмо. Матэрыялы для пісьма.

З'яўленне і развіццё рукапіснай кнігі. Выкарыстанне розных відаў матэрыялаў для стварэння кніг. Кніга ў антычным грамадстве. Візантыйская рукапісная кніга. Рукапісныя кнігі народаў Старажытнага Усходу. Лацінская рукапісная кніга. Славянскія рукапісныя кнігі. Беларуская рукапісная кніга.

Тэма 1.2. Паходжанне і развіццё кнігадрукавання ў XV–XVI стст.

Спосабы друкавання ў старажытнасці. Ксілаграфічны друк. Вопыты друкавання тэкстаў з наборнай формы. Сацыяльна-культурныя і тэхнічныя перадумовы ўзнікнення кнігадрукавання. Вынаходства друкарскага станка Іаганам Гутэнбергам. Інкунабулы – першыя друкаваныя кнігі. Распаўсюджванне кнігадрукавання ў Заходняй Еўропе ў XV ст. Друкарская дзейнасць П. Шэфера, А. Пфістэра, А. Кабергера. Друкарня Альда Мануцыя ў Венецыі. М. Жансон. Друкарская справа Францыі, Англіі, Чэхіі, Польшчы і іншых краін. З'яўленне першых кніг на кірыліцы. Швайпольт Фіоль.

Роля кнігі ў рэфармацыйным руху. Царкоўная цензура. «Індэкс забароненых кніг». Стварэнне буйных выдавецкіх і друкарскіх прадпрыемстваў: Мануцыі ў Венецыі, Эцьены ў Парыжы, Плантаны ў Антверпене і інш. Друкарні С. Грыфіуса, Э. Далэ, І. Фрабена. Уклад А. Дзюрэра, Ж. Тары, К. Гарамона ў тэорыю і практыку стварэння шрыфтоў. Дасягненні ў галіне кніжнага мастацтва.

Пачатак кнігадрукавання ў Маскве. Друкарская дзейнасць Івана Фёдарова і Пятра Мсціслаўца. «Апостал» (1564).

Тэма 1.3. Кніга Заходняй Еўропы, Амерыкі і Расіі (XVII – XX стст.)

Кнігавыдавецкая дзейнасць Эльзевіраў. Тэматыка і афармленне выданняў. Заснаванне каралеўскай друкарні ў Парыжы. Развіццё кнігадрукавання ў Паўночнай Амерыцы. Мастацкае афармленне кніг у XVII ст.

Уплыў французскай культуры XVIII ст. на кніжную справу ў іншых краінах. Друкарская дзейнасць У. Керзана, Д. Баскервіля, Д. Бадоні,

Б. Франкліна. Афармленне кніжнай прадукцыі. Французская ілюстраваная кніга. Выданні Уільяма Блейка.

Тэхнічныя вынаходствы ў галіне кнігадрукавання. Літаграфія. Выдавецтва Л.Ф. Ашэта, У. Пікерынга, Макмілана і інш. Выпуск часопісаў. Развіццё палітычнай карыкатуры. Часопісы «Карыкатура» і «Шарывары» Ш. Філіпона. Перыядычныя літаратурныя зборнікі – альманахі. «Альманах муз» Фрыдрыха Шылера. Выдавецкая дзейнасць П. Ларуса. «Вялікі ўніверсальны слоўнік XIX ст.». Выданні навуковых таварыстваў, універсітэтаў, акадэміяў. Выдавецкая дзейнасць Шпрынгераў. Выдавецтвы А. Валара, Э. Пелетана, «Інзэль», «Кнігі Пінгвіна» і інш. Кніжныя гравюры Г. Дарэ.

Кнігадрукаванне ў Расіі ў першай палове XVII ст. Адкрыццё Верхняй друкарні ў Маскве. Выдавецкая дзейнасць Сімяона Полацкага. Выпуск падручнікаў – «Буквары» Карыёна Істоміна і Фёдара Палікарпава, «Арыфметыка» Лявонція Магніцкага. Друкарская дзейнасць Іллі Капіевіча. Рэформа друку. Стварэнне грамадзянскага шрыфту. Кніга пятроўскага часу. Першая друкаваная газета «Ведамасці».

Стварэнне Расійскай акадэміі навук і акадэмічнай друкарні. Выдавецкая прадукцыя друкарні Акадэміі навук. Адкрыццё друкарні пры Маскоўскім універсітэце. Кнігавыдавецкая дзейнасць М. Навікова. Мастацкае афармленне расійскай кнігі ў XVIII ст.

Выдавецкая справа ў першай палове XIX ст. Цэнзурны статут. Літаратурна-мастацкі альманах – новы тып друкаванай прадукцыі. Культура і кнігадрукаванне ў перыяд царскай рэакцыі (1826–1855). Выдавецкая дзейнасць А. Смірдзіна і М. Някрасава. «Живописное обозрение» – першы ілюстраваны часопіс ў Расіі.

Буйныя выдавецкія прадпрыемствы другой паловы XIX – пачатку XX ст. (М. Вольф, А. Маркс, А. Суворын, І. Сыцін і інш.). Прыватныя выдаўцы К. Салдаценкаў, Л. Панцалееў, Ф. Паўленкаў і інш. Кнігавыдавецкая дзейнасць І. і С. Сабашнікавых. Сумеснае прадпрыемства Бракагауза і Ефрона. Часопіс «Мир искусства». Асаблівасці мастацкага афармлення кніг.

Раздел 2. Кнігадрукаванне Беларусі

Тэма 2.1. Кнігадрукаванне Беларусі (XVI – першая палова XVII ст.)

Францыск Скарына – беларускі першадрукар і асветнік. Навучанне Скарыны ў Кракаўскім універсітэце. Пажскі перыяд друкарскай дзейнасці Ф. Скарыны. Першае пажскае выданне – «Псалтыр». Выданне «Бібліі» на старабеларускай мове. Віленскі перыяд жыцця Скарыны. «Малая падарожная кніжка» і «Апостал». Апошні перыяд жыцця Ф. Скарыны. Значэнне асветніцкай дзейнасці Скарыны для развіцця культуры беларускага і ўсёх усходнеславянскіх народаў.

Уздым і развіццё беларускай культуры ў канцы XVI – пачатку XVII ст. Уплыў Рэфармацыі на актывізацыю кнігавыдавецкай дзейнасці. Стварэнне першых рэфармацыйных друкарняў. Уклад Мікалая Радзівіла Чорнага ў развіццё кнігадрукавання. Друкарня ў Брэсце – першая друкарня на тэрыторыі Беларусі. Брэсцкая Біблія. Сымон Будны. Нясвіжскі катэхізіс – першая на Беларусі кніга на беларускай мове. «Евангелле» Васіля Цяпінскага. Заблудаўская друкарня Рыгора Хадкевіча. Друкарская дзейнасць Івана Фёдарова і Пятра Мсціслаўца.

Праваслаўны літаратурны і выдавецкі цэнтр Мамонічаў у Вільні. Удзел П. Мсціслаўца ў друкарскай дзейнасці Мамонічаў. Друкарня В. Гарабурды. Выпуск Мамонічамі падручнікаў («Граматыка славянскай мовы», «Дыялектыка») і афіцыйных выданняў («Трыбунал», «Статут Вялікага Княства Літоўскага»). Друкаванне кніг для уніятаў. Выдавецкая дзейнасць Лявона Мамоніча ў пачатку XVII ст.

Развіццё брацкага кнігадрукавання. Выданне кніг Лаўрэнція Зізанія ў Віленскай брацкай друкарні. Брацкая друкарня ў Еўі. Выдавецкая дзейнасць Спірыдона Собаля. Друкарня ў Куцейні. Рэфармацыйная друкарня ў Любчы.

Тэма 2.2. Развіццё кнігадрукавання на Беларусі ў другой палове XVII – пачатку XX ст.

Пагаршэнне ўмоў для развіцця культуры ў канцы XVII – XVIII ст. Дзейнасць Магілёўскай брацкай друкарні. Магілёўская школа гравюры. Максін і Васіль Вашчанкі, Фёдар Ангілейка і іншыя майстры. Дзейнасць друкарняў у Слуцку і Пінску. Друкарня ў Супраслі. Адкрыццё «каралеўскай друкарні» Антонам Тызенгаўзам у Гродне. Першыя перыядычныя выданні на Беларусі. Магілёўская прыдворная друкарня Станіслава Богуша-Сестранцэвіча. Мінская друкарня. Нясвіжская друкарня Радзівілаў. Слоніўская друкарня.

Развіццё культуры, асветы і кнігадрукавання ў першай палове XIX ст. Цэнзура. Дзейнасць друкарняў трох тыпаў на Беларусі (казённыя, царкоўныя, прыватныя). Стварэнне друкарняў пры Віцебскім, Гродзенскім і Мінскім губерньскіх праўленнях. Друкаваная прадукцыя царкоўных друкарняў. Узнаўленне прыватнага кнігадрукавання. Выданні мінскіх прыватных выдаўцоў З. Прэса і І. Стэфановіча. Выдаўцы-аўтары І. Легатовіч, К. Тыфенбах, К. Гюбэнталь і інш. Выданне вучэбнай і навуковай літаратуры, кніг для дзяцей.

Выдавецкая дзейнасць у другой палове XIX ст. Культура ў новых сацыяльна-эканамічных умовах. Пераход выдання кніг да буржуазных прадпрыемстваў. Павелічэнне аб'ёмаў друкаванай прадукцыі і змяненне характару кнігадрукавання. Выдавецкая дзейнасць губерньскіх статыстычных камітэтаў, Віцебскага архіва старажытных актаў, Віцебскай вучонай камісіі, навуковых таварыстваў і іншых устаноў. Выданне краязнаўчых даследаванняў А. Сапунова, А. Семянтоўскага, А. Смародскага, І. Гарбачэўскага, Е. Раманава, Е. Арлоўскага, М. Нікіфароўскага і інш. Павелічэнне колькасці

перыядычных выданняў. «Мінскі лісток» – першая прыватная грамадска-літаратурная газета.

Кнігадрукаванне на беларускай мове ў пачатку ХХ ст. Выданне беларускіх кніг за межамі Беларусі. Выдавецкая дзейнасць Эпімаха-Шыпілы. Дзейнасць выдавецкіх таварыстваў «Загляне сонца і ў наша аконца» і выдавецтва А. Грыневіча ў Пецярбургу. Серыя «Беларускія песняры». Роля выдавецтваў «Круг беларускі», «Наша ніва», «Наша хата», «Гоман», «Беларускае выдавецкае таварыства» і іншых у распаўсюджванні беларускіх кніг. Першыя часопісы і газеты на беларускай мове – «Наша доля», «Наша ніва», «Саха», «Лучынка».

Раздел 3.

Гісторыя бібліятэчнай справы Беларусі

Тэма 3.1. Станаўленне і развіццё бібліятэк Беларусі ў XVI – першай палове XVII ст.

З’яўленне першых бібліятэк на беларускіх землях. Бібліятэкі пры царквах і манастырах. Бібліятэка Полацкага Сафійскага сабора. Бібліятэка Супрасльскага манастыра.

Роля бібліятэк навучальных устаноў у распаўсюджванні ведаў. Уклад бібліятэкі Віленскай акадэміі ў развіццё навукі і адукацыі.

Стварэнне прыватных бібліятэк на тэрыторыі Беларусі. Бібліятэка Альбрэхта Гаштольда. Кнігазбор Юрыя Алелькавіча. Бібліятэка Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў – адна з буйнейшых прыватных кніжных калекцый Еўропы. Прыватныя бібліятэкі Сапегаў, Зяновічаў, Хадкевічаў і інш. Каталог бібліятэкі Саламона Рысінскага.

Тэма 3.2. Развіццё бібліятэк Беларусі ў другой палове XVII – XVIII ст.

Сацыяльна-эканамічнае і культурнае становішча Беларусі. Пашырэнне сеткі школьных бібліятэк. Дзейнасць бібліятэк, створаных рознымі канфесіямі. Бібліятэка Жыровіцкага манастыра. Развіццё бібліятэкі Супрасльскага манастыра.

Рэформа сістэмы адукацыі Станіслава Канарскага. Роля Эдукацыйнай камісіі ў развіцці адукацыі. Адкрыццё новых навучальных устаноў. Стварэнне новых падручнікаў. Роля бібліятэкі Віленскай езуіцкай акадэміі ў распаўсюджванні навуковых ведаў. Атрыманне абавязковага экзэмпляра твораў друку для папаўнення фондаў бібліятэкі. Кнігазборы езуіцкіх калегіумаў. Дзейнасць бібліятэкі Полацкага езуіцкага калегіума. Распаўсюджванне ідэй Асветніцтва ў другой палове XVIII ст. Удзел Марціна Пачобута-Адлянцкага ў адукацыйнай і выдавецкай дзейнасці Віленскай

акадэміі. Бібліятэка Віленскай абсерваторыі. Бібліятэка пры Гродзенскай медыцынскай школе – першая медыцынская бібліятэка Беларусі.

Прыватныя бібліятэкі Беларусі. Бібліятэкі Радзівілаў (Багуслава Радзівіла, Анны Кацярыны, бібліятэка Нясвіжскай ардынацыі). Бібліятэка Іахіма Храптовіча. Лёс буйнейшых прыватных бібліятэк у часы войнаў і падзелаў Рэчы Паспалітай.

Беларусь у складзе Расійскай імперыі. Распаўсюджванне сістэмы расійскай адукацыі. Бібліятэкі народных вучылішчаў.

Тэма 3.3. Дзейнасць бібліятэк Беларусі ў 1801–1860 гг.

Сацыяльна-эканамічныя і палітычныя ўмовы развіцця адукацыі, навукі і культуры. Развіццё бібліятэкі Віленскага ўніверсітэта – цэнтра Віленскай навучальнай акругі. Гісторыка-кнігазнаўчыя і бібліяграфічныя працы выкладчыкаў Віленскага ўніверсітэта (І. Лялевель, А. Багаткевіч). Фарміраванне даведачна-бібліяграфічнага апарату. Змяненне складу бібліятэчнага фонду. Рэарганізацыя Полацкага езуіцкага калегіума і развіццё яго бібліятэкі. Спецыяльная бібліятэка Горы-Горацкай земляробчай школы (земляробчага інстытута).

Прыватныя бібліятэкі на Беларусі. Бібліятэка Уладзіслава Сыракомлі. Прыватныя бібліятэкі вядомых вучоных Беларусі (Тышкевічы, Канстанцін Тызенгаўз). Кнігазбор Пуслоўскіх.

Стварэнне публічных бібліятэк на тэрыторыі Беларусі. Магілёўская публічная бібліятэка. Гродзенская публічная бібліятэка. Стварэнне публічнай бібліятэкі ў Мінску. Віцебская публічная бібліятэка.

Тэма 3.4. Бібліятэкі Беларусі ў 1861–1900 гг.

Развіццё адукацыі, навукі і культуры ў новых сацыяльна-эканамічных умовах. Роля бібліятэк навучальных устаноў у распаўсюджванні ведаў. Пашырэнне дзейнасці бібліятэк гімназій і павятовых вучылішчаў.

Развіццё публічных бібліятэк. Друкаваныя каталогі бібліятэк як крыніца інфармацыі аб складзе бібліятэчных фондаў. Віленская публічная бібліятэка – буйнейшая бібліятэка Паўночна-заходняга краю.

Прыватныя кніжныя калекцыі вядомых вучоных Беларусі (У. Дыбоўскі, Я. Наркевіч-Ёдка, А. Багдановіч, М. Доўнар-Запольскі, А. Ельскі, Г. Татур і інш.). Бібліятэка Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў.

Грамадскія і ведамасныя бібліятэкі. Бібліятэкі медыцынскіх, сельскагаспадарчых і іншых таварыстваў.

Арганізацыя камерцыйных бібліятэк.

Тэма 3.5. Развіццё бібліятэчнай справы ў пачатку XX ст.

Развіццё грамадскай думкі, навукі, культуры ў пачатку XX ст. Арганізацыя і развіццё сеткі бібліятэк пры навучальных установах Віленскай навучальнай акругі.

Віленская публічная бібліятэка. Крыніцы папаўнення (атрыманне выданняў друкарняў Паўночна-заходняга краю, прыватных кніжных калекцый, кнігаабмен) і склад бібліятэчных фондаў. Адкрыццё грамадскай бібліятэкі імя А.С. Пушкіна ў Мінску. Фарміраванне бібліятэчнага фонду, абарачальнасць фонду. Гродзенская публічная бібліятэка. Стварэнне Мінскай гарадской публічнай бібліятэкі-чытальні імя Л.М. Талстога.

Бібліятэкі Мінскай балотнай станцыі, Віцебскай вучонай архіўнай камісіі, Мінскага таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі і іншыя спецыяльныя бібліятэкі.

Прыватныя бібліятэкі В. Арсеннева, І. Каладзева, Б. Эпімаха-Шыпілы, В. Федаровіча і інш.

Тэма 3.6. Інфармацыйна-бібліятэчная дзейнасць у БССР

Станаўленне сістэмы бібліятэк. Стварэнне Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і яго бібліятэкі. Арганізацыя Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі. Абавязковы экзэмпляр твораў друку. Інстытут беларускай культуры і бібліятэка Інбелкульта. Рэарганізацыя Інбелкульта ў Акадэмію навук БССР. Новы этап дзейнасці бібліятэкі. Дзейнасць бібліятэк вышэйшых навучальных устаноў.

Знішчэнне культурных і адукацыйных устаноў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Аднаўленне фондаў бібліятэк БССР. Дзейнасць бібліятэк у пасляваенны перыяд.

Стварэнне цэнтралізаваных сістэм бібліятэк. Дзейнасць публічных бібліятэк у новых умовах.

Стварэнне сеткі рэспубліканскіх бібліятэк. Сумесная дзейнасць органаў навукова-тэхнічнай інфармацыі, навуковых і навукова-тэхнічных бібліятэк.

Фарміраванне і выкарыстанне фондаў бібліятэк. Асноўныя крыніцы папаўнення бібліятэчных фондаў. Сістэма дэпазітарнага захоўвання бібліятэк БССР. Каардынацыя ў фарміраванні фондаў бібліятэк замежнымі выданнямі. Міжнародны кнігаабмен.

Асноўныя формы інфармацыйна-бібліятэчнага абслугоўвання: тэматычныя выстаўкі, выстаўкі новых паступленняў, спісы новай літаратуры, агляды літаратуры, дні інфармацыі, дні спецыяліста і інш.

Стварэнне асноўных бібліяграфічных цэнтраў БССР (Дзяржаўная бібліятэка БССР імя У.І. Леніна, Бібліятэка Акадэміі навук).

Тэма 3.7. Дзейнасць бібліятэк у Рэспубліцы Беларусь (90-я гады XX ст.)

Сацыяльна-эканамічныя ўмовы дзейнасці бібліятэк. Дзейнасць бібліятэк Беларусі ў 1990-я гг.: асноўныя кірункі, праблемы. Канцэпцыя развіцця бібліятэчнай справы ў Рэспубліцы Беларусь. Распрацоўка «Закона аб бібліятэчнай справе ў Рэспубліцы Беларусь» (1995). Арганізацыя і дзейнасць Рэспубліканскага бібліятэчнага савета пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь.

Фарміраванне фондаў бібліятэк Беларусі: праблемы, рашэнні. Спецыялізацыя бібліятэчных фондаў.

Стварэнне і папаўненне бібліяграфічных, фактаграфічных і іншых баз даных у бібліятэках Беларусі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

МАТЭРЫЯЛЫ ДЛЯ САМАСТОЙНАГА ВЫВУЧЭННЯ

Раздзел 3. Гісторыя бібліятэчнай справы Беларусі

Тэма 3.3. Дзейнасць бібліятэк Беларусі ў 1801–1860 гг.

Пытанні

1. Роля спецыяльнай бібліятэкі Горы-Горацкага земляробчага інстытута ў распаўсюджванні ведаў.
2. Стварэнне публічных бібліятэк на тэрыторыі Беларусі.

Спіс рэкамендаванай літаратуры

1. Берэзкіна, Н. Ю. Библиотеки и распространение научных знаний в Беларуси (XVI–XX вв.): моногр. / Н. Ю. Берёзкина; науч. ред.: М. П. Костюк, А. А. Коваленя. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск : Беларус. навука, 2013. – С. 143–149, 177–179.
2. Новиков, Д. Р. Библиотека Белорусской ордена Трудового Красного Знамени сельскохозяйственной академии / Д. Р. Новиков // Библиотечное дело в БССР : [сб. ст.] / ред. : Э. Цыганков, И. Санкова. – Минск, 1968. – С. 54–70.
3. Покало, М. И. История библиотечного дела в БССР / М. И. Покало. – Минск : Высш. шк., 1986. – С. 21–31.

Тэма 3.4. Бібліятэкі Беларусі ў 1861–1900 гг.

Пытанні

1. Развіццё публічных бібліятэк.
2. Дзейнасць Віленскай публічнай бібліятэкі.

Спіс рэкамендаванай літаратуры

1. Берэзкіна, Н. Ю. Библиотеки и распространение научных знаний в Беларуси (XVI–XX вв.): моногр. / Н. Ю. Берёзкина; науч. ред.: М. П. Костюк, А. А. Коваленя. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск : Беларус. навука, 2013. – С. 241–249.
2. Покало, М. И. Губернские публичные библиотеки Белоруссии в первой половине XIX в. / М. И. Покало // Книга в Белоруссии: книговедение, источники, библиография : сб. статей / АН БССР, ЦНБ им. Я. Коласа. – Минск, 1981. – С. 125–135.
3. Покало, М. И. История библиотечного дела в БССР / М. И. Покало. – Минск : Высш. шк., 1986. – С. 31–44.

Тэма 3.5. Развіццё бібліятэчнай справы ў пачатку XX ст.

Пытанні

1. Дзейнасць публічных бібліятэк Беларусі ў пачатку XX ст.
2. Адкрыццё грамадскай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна ў Мінску.

Спіс рэкамендаванай літаратуры

1. Берёзкіна, Н. Ю. Библиотеки и распространение научных знаний в Беларуси (XVI–XX вв.): моногр. / Н. Ю. Берёзкіна; науч. ред.: М. П. Костюк, А. А. Коваленя. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск : Беларус. навука, 2013. – С. 289–297.
2. Покало, М. И. История библиотечного дела в БССР / М. И. Покало. – Минск : Вышш. шк., 1986. – С. 44–59.
3. Цыбуля, В. А. Грамадскія і спецыяльныя бібліятэкі Беларусі (XIX – пач. XX ст.) / В. А. Цыбуля // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1976. – № 2. – С. 31–33.

Тэма 3.6. Інфармацыйна-бібліятэчная дзейнасць у БССР

Пытанні

1. Стварэнне Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і яго бібліятэкі.
2. Дзейнасць Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі.

Спіс рэкамендаванай літаратуры

1. Берёзкіна, Н. Ю. Библиотеки и распространение научных знаний в Беларуси (XVI–XX вв.): моногр. / Н. Ю. Берёзкіна; науч. ред.: М. П. Костюк, А. А. Коваленя. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск : Беларус. навука, 2013. – С. 307–312, 336–338, 354–356.
2. Мотульский, Р. С. Библиотеки Беларуси. Из прошлого в будущее. 1917–1991 / Р. С. Мотульский. – Минск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2018. – С. 206–215.
3. Покало, М. И. История библиотечного дела в БССР / М. И. Покало. – Минск : Вышш. шк., 1986. – С. 68–83, 104–109.
4. Симановский, И. Б. Развитие библиотечного дела в БССР, его итоги и перспективы к 40-летию Великой Октябрьской социалистической революции / И. Б. Симановский // 40 лет библиотечного строительства в СССР : докл. науч. конф. / Гос. б-ка БССР им. В.И. Ленина. – М., 1958. – С. 191–286.

Тэма 3.7. Дзейнасць бібліятэк у Рэспубліцы Беларусь (90-я гады XX ст.)

Пытанні

1. Сацыяльна-эканамічныя ўмовы дзейнасці бібліятэк ў 1990-я гг.
2. Праблемы скарачэння бібліятэчных фондаў.

Спіс рэкамендаванай літаратуры

1. Берэзкіна, Н. Ю. Библиотеки и распространение научных знаний в Беларуси (XVI–XX вв.) : моногр./ Н. Ю. Берёзкина ; науч. ред.: М. П. Костюк, А. А. Коваленя. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск : Беларус. навука, 2013. – С. 399–405.
2. Дзяржаўныя публічныя бібліятэкі Беларусі (1996–2002 гг.) : агляд дзейнасці / Нац. б-ка Беларусі. – Мінск, 2004. – С. 7–13.
3. Дзяржаўныя публічныя (масавыя) бібліятэкі Беларусі (1991–1995 гг.) : агляд дзейнасці / Нац. б-ка Беларусі. – Мінск, 1997. – С. 5–17.
4. Мотульский, Р. Единая система библиотек Республики Беларусь / Р. Мотульский // Бібліятэчны свет. – 1997. – № 4. – С. 21–24.

СПІС РЭКАМЕНДАВАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Асноўная

1. *Берэзкіна, Н. Ю.* Библиотеки и распространение научных знаний в Беларуси (XVI–XX вв.): моногр. / Н. Ю. Берэзкіна; науч. ред.: М. П. Костюк, А. А. Коваленя. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск : Беларус. навука, 2013. – 523 с.

2. *Бярозкіна, Н. Ю.* Гісторыя кнігадрукавання Беларусі (XVI – пач. XX ст.): вучэб. дапам. / Н. Ю. Бярозкіна. – 2-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2000. – 199 с.

3. Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. – Мінск : Беларус. энцыкл., 2009. – Т. 1 : Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага / М. В. Нікалаеў. – 424 с.

4. Гісторыя беларускай кнігі : у 2 т. – Мінск : Беларус. энцыкл., 2011. – Т. 2 : Кніжнасць новай Беларусі XIX–XX стст. / М. В. Нікалаеў, Л. І. Доўнар, М. А. Лукоўская, Р. С. Матульскі. – 435 с.

5. *Мандель, Б. Р.* Книжное дело и история книги [Электронный ресурс] : учеб. пособие / Б. Р. Мандель. – М. : Директ-Медиа, 2014. – Ч. 1. – С. 120–161, 230–319, 399–416. – Режим доступа : <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=237634>.

6. *Мотульский, Р. С.* Из прошлого в будущее. Библиотеки Беларуси : в 2 ч. / Р. С. Мотульский ; [под ред. Я. Д. Григорович]. – Минск : Беларус. Энцикл. им. Петруся Бровки, 2011. – Ч. 1 : IX – начало XX в. – 254 с.

Дадатковая

1. *Берэзкіна, Н. Ю.* Вклад Николая Радзивилла Чёрного в развитие книгопечатания Беларуси / Н. Ю. Берэзкіна // Берасцейскія кнігазборы: праблемы і перспектывы даследавання : матэрыялы і даклады III Міжнар. навукова-практ. канф., Брэст, 22–25 верас. 2015 г. / [склад.: А. М. Мяснянкіна]. – Мінск, 2016. – С. 45–51.

2. *Берэзкіна, Н. Ю.* Из истории создания книжного собрания князей Радзивиллов Несвижской ординации / Н. Ю. Берэзкіна, А. В. Стефанович // Библиотека Радзивиллов Несвижской ординации : каталог изданий из фонда Центр. науч. б-ки им. Я. Коласа Нац. акад. наук Беларуси, XV–XVI века / Нац. акад. наук Беларуси, Центр. науч. б-ка им. Я. Коласа ; сост. : А. В. Стефанович, М. М. Лис ; редкол. : Н. Ю. Берэзкіна (гл. ред.) [и др.]. – Минск, 2010. – С. 10–29.

3. *Берэзкіна, Н. Ю.* Когда родился Франциск Скорина : версии, предположения, догадки / Н. Ю. Берэзкіна // Здабыткі : дакументальныя помнікі на Беларусі / Нац. б-ка Беларусі. – Мінск, 2015. – Вып. 18. – С. 179–188.

4. *Берэзкіна, Н. Ю.* Роль Виленского православного братства в распространении учебной литературы в XVI–XVII вв. / Н. Ю. Берэзкіна // Матэрыялы XIV Міжнародных кнігазнаўчых чытаньняў, прымеркаваных да

400-годдзя першага «Буквара», Мінск, 26–27 крас. 2018 г. / Нац. б-ка Беларусі. – Мінск, 2018. – С. 33–37.

5. *Березкина, Н.* Франциск Скорина: загадки, гипотезы, домыслы / Н. Березкина // *Бібліятэчны свет*. – 2017. – № 4. – С. 9–11.

6. *Берёзкина, Н. Ю.* Франциск Скорина в справочно-библиографических изданиях XIX века / Н. Ю. Берёзкина // *Библиография*. – 2017. – № 6. – С. 54–62.

7. *Берёзкина, Н.* Франциск Скорина в трудах исследователей 1920-х годов / Н. Берёзкина, // *Беларуская кніга ў кантэксте сусветнай кніжнай культуры* : зб. навук. прац, прысвеч. 500-годдзю беларускага кнігадрукавання / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; склад.: Л. І. Доўнар, Т. А. Самайлюк . – Вып. 7 : Нараджэнне кнігазнаўчай думкі і паўстанне навукі пра кнігу : *vitaе parallelae*. – Мінск, 2017. – С. 151–162.

8. *Владимиров, Л. И.* Всеобщая история книги. Древний мир. Средневековье. Возрождение. XVII век / Л. И. Владимиров. – М. : Книга, 1988. – 312 с.

9. *Галенчанка, Г. Я.* Францыск Скарына – беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар / Г. Я. Галенчанка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – 280 с.

10. Дзяржаўныя публічныя бібліятэкі Беларусі (1996–2002 гг.) : агляд дзейнасці / Нац. б-ка Беларусі. – Мінск, 2004. – 84 с.

11. Дзяржаўныя публічныя (масавыя) бібліятэкі Беларусі (1991–1995 гг.) : агляд дзейнасці / Нац. б-ка Беларусі. – Мінск, 1997. – 52 с.

12. *Доўнар, Л. І.* Гісторыя беларускай кнігі : вучэб. дапам. / Л. І. Доўнар. – Мінск : БДУКМ, 2012. – С. 18–52.

13. *Доўнар, Л.* Кніжная справа ў Мінску (канец XVIII – пачатак XX стагоддзя) : манагр. / Л. Доўнар. – Мінск : БДУКМ, 2015. – С. 46–78.

14. *История письма: Эволюция письменности от Древнего Египта до наших дней* / сост. К. Королев ; пер. с нем. – М. : Эксмо ; СПб. : Terra Fantastica, 2002. – 400 с.

15. *Кніга Беларусі, 1517–1917* : зводны каталог / Дзярж. б-ка БССР імя У. І. Леніна ; склад. : Г. Я. Галенчанка [і інш.]. – Мінск : Выд-ва БелСЭ, 1986. – 615 с.

16. *Мотульский, Р. С.* Библиотеки Беларуси. Из прошлого в будущее. 1917–1991 / Р. С. Мотульский. – Минск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2018. – 306 с.

17. *Немировский, Е. Л.* История славянского кирилловского книгопечатания XV–XVIII вв. / Е. Л. Немировский. – М. : Наука, 2003. – Кн. 1 : Возникновение славянского книгопечатания. – 532 с.

18. *Немировский, Е. Л.* Франциск Скорина: жизнь и деятельность белорусского просветителя / Е. Л. Немировский. – Минск : Маст. літ., 1990. – 597 с.

19. *Нікалаеў, М.* Палата кнігапісная : рукапісная кніга на Беларусі ў X–XVIII стагоддзях / М. Нікалаеў. – Мінск : Маст. літ., 1993. – 239 с.

20. *Новиков, Д. Р.* Библиотека Белорусской ордена Трудового Красного Знамени сельскохозяйственной академии / Д. Р. Новиков // Библиотечное дело в БССР : [сб. ст.] / ред. : Э. Цыганков, И. Санкова. – Минск, 1968. – С. 54–70.

21. *Покало, М. И.* Губернские публичные библиотеки Белоруссии в первой половине XIX в. / М. И. Покало // Книга в Белоруссии: книговедение, источники, библиография : сб. статей / АН БССР, ЦНБ им. Я. Коласа. – Минск, 1981. – С. 125–135.

22. *Покало, М. И.* История библиотечного дела в БССР / М. И. Покало. – Минск : Высш. шк., 1986. – 200 с.

23. *Симановский, И. Б.* Развитие библиотечного дела в БССР, его итоги и перспективы к 40-летию Великой Октябрьской социалистической революции / И. Б. Симановский // 40 лет библиотечного строительства в СССР : докл. науч. конф. / Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина. – М., 1958. – С. 191–286.

24. *Суша, А. А.* Тураўскае Евангелле – самая старажытная кніга Беларусі / А. А. Суша // Беларускі гістарычны часопіс. – 2015. – № 8. – С. 22–32.

25. *Суша, А. А.* Франциск Скорина – человек мира / А. А. Суша. – Минск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2016. – 303 с.

26. Узнікненне кнігадрукавання ў Еўропе і Беларусі / [склад. А. А. Суша ; пад навук. рэд. Р. С. Матульскага]. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2017. – 151 с.

27. Францыск Скарына : энцыкл. / пад навук. рэд. Г. Я. Галенчанкі, А. А. Сушы; рэдкал. ; У. У. Андрыевіч (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2017. – 565 с., [1].

28. *Цыбуля, В. А.* Грамадскія і спецыяльныя бібліятэкі Беларусі (XIX – пач. XX ст.) / В. А. Цыбуля // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. – 1976. – № 2. – С. 31–33.

29. *Шматаў, В. Ф.* Мастацтва беларускіх старадрукаў (XVI–XVIII стст.) / В. Ф. Шматаў. – Мінск : Тэхналогія, 2000. – 131 с.